

TÜRKİYE’DE “KAMU DİPLOMASİSİ”NİN KURUMSALLAŞMASI: MATBUAT İDARESİ’NDEN İLETİŞİM BAŞKANLIĞI’NA

Araştırma Makalesi/Research Article

Dilara N. Koçer

ORCID: 0000-0002-4862-9698

Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü
dilarankocer@gmail.com

(Geliş/Received: 12.12.2019; Kabul/Accepted: 18.12.2019; Yayın/Publicated: 27.12.2019)

Öz

Kamu diplomasisi, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren literatüre girmiş bir kavramdır. Bununla birlikte, uygulamada en az on sekizinci yüzyıla kadar giden bir geçmişe sahiptir. Türkiye’de de, özellikle Soğuk Savaş sonrasında artan bir biçimde gündemde olmasına karşın, on dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinden itibaren kamu diplomasisi uygulamalarının varlığından söz edilebilmektedir. Bu çalışmanın amacı, bugün Türkiye’de kamu diplomasisi faaliyetini de sürdürmekle sorumlu kurum olan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı’nın kurumsallaşma tarihini, kronolojik bir çerçevede değerlendirmektir. Bu bağlamda, Türkiye’de kamu diplomasisinin kurumsallaşmasının yaklaşık olarak yüz elli yıllık bir geçmişi olduğunu ifade etmek mümkündür. Tarihsel süreçte farklı adlar taşıyan kurum, en son Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü iken, 2018’de, İletişim Başkanlığı adıyla yeniden yapılandırılmıştır. Ancak, bütün bu tarihe karşın, kurum, internet sayfasında kendini “yeni” olarak tanımlamakta ve tarihi hakkında bilgi sunmamaktadır. Bu çalışma, Milli Mücadele’nin başarıya ulaşmasına, genç Türkiye Cumhuriyeti’nin uluslararası ortamda tanınmasına önemli katkı sağlayan ve tüm Cumhuriyet tarihine tanıklık eden kurumun tarihinin “doğru” olarak bilinmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Çalışma, doküman inceleme yönteminin kullanıldığı bir nitel araştırmadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu diplomasisi, matbuat idaresi, matbuat ve istihbarat umum müdürlüğü, basın yayın ve enformasyon genel müdürlüğü, iletişim başkanlığı.

INSTITUTIONALIZATION OF “PUBLIC DIPLOMACY” IN TURKEY: FROM PRESS ADMINISTRATION TO THE PRESIDENCY OF COMMUNICATION

Abstract

Public diplomacy is a concept that has entered the literature in the second half of the twentieth century. Moreover, in practice, it has a history that can be traced back to at least the eighteenth century. In Turkey, despite being on the agenda especially following the Cold War, the existence of public diplomacy practices can be observed since the last quarter of the nineteenth century. The purpose of this study is to chronologically evaluate the history of institutionalisation of the Turkish Republic Presidential Communication Presidency, which is the institution that responsible for maintaining public diplomacy activities in Turkey. In that regard, it can be stated that the institutionalisation of public diplomacy in Turkey has approximately a hundred and fifty-year long history. The institution, which has different names in the historical process, was restructured in 2018 and transformed from the General Directorate of Press and Information to the Presidency of Communication. However, the institution is defined as “new” and there is no information about the history of the institution on its website. This study intends to provide accurate information regarding the history of institution, which contributes to the success of the National Struggle and the international recognition of the young Republic of Turkey and witnesses the entire history of Republic.

Keywords: Public diplomacy, directorate of printing, directorate of printing and intelligence, directorate general of press and information, directorate of communication.

Giriş

20. yüzyılda demokratik yönetim anlayışının yaygınlaşması, medyanın insanlar üzerindeki hakimiyeti ve buna bağlı olarak kamuoyunun gücünün artması ve devlet dışı aktörlerin siyasal alana girmesi, diplomasinin geleneksel yöntemlerini dönüştürmüş, stratejik bir iletişim aracı olarak kamu diplomasisi uygulamalarını daha önemli hale getirmiştir. Türkiye’de kamu diplomasisinin uzun bir geçmişi vardır. Bu tarihsel sürecin en son gelişmelerinden biri, 2010 yılında Başbakanlığa bağlı olarak kurulan Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nün (KDK), 2018 yılında, Türkiye’de cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesini takiben, varlığının sona erdirilmesiyle sorumluluk, görev ve yetkilerinin, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı’na devredilmesi olmuştur. İletişim Başkanlığı (bundan sonra kısaca bu ifade kullanılacaktır) Türkiye’de bugün kamu diplomasisinden de sorumlu ve görevli kurumdur.

İletişim Başkanlığı, esasen, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü’nün (BYEGM) dönüştürülmüş hali olarak halefidir. Ancak, İletişim Başkanlığı’nın internet sayfasında “24 Temmuz 2018 tarih ve 30488 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 14 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulan ve hizmet vermeye başlayan, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, ülkemizin en yeni kurumları arasında yer almaktadır.” (<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/kurum-hakkinda>, 2019) ifadesi bulunmaktadır. Oysaki İletişim Başkanlığı’nın selefi olan BYEGM, kuruluş tarihi olarak 1920 yılını kabul etmiştir ve kapanıncaya kadar logosunda bu tarihi kullanmıştır. Buna karşılık, İletişim Başkanlığı’nın, bu tarihsel gerçeği reddedercesine kendisini “yeni” olarak tanıtmaya dikkat çekicidir, zira bu ifade, çok önemli bir hatadır. Ayrıca, kurumun internet sayfasında bir “tarihçe”nin olmamasının da ciddi bir eksiklik olduğunu belirtmek gerekir.

Bu çalışma, İletişim Başkanlığı’nın tarihine ilişkindir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi olan doküman incelemesi yapılmıştır. Bir nitel araştırma bir olayın, olgunun “gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik” bir araştırmadır. Olgular ve olayları “bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı” amaçlar (Yıldırım ve Şimşek, 1999:45). Dey, toplanan verinin kapsamlı bir şekilde tanımlanarak, böylece okuyucunun verilerin toplandığı ortam, ayrıntı ve derinliğiyle ilgili bilgileri birinci elden edinmesinin mümkün olduğunu söyler. Son aşamada veriler ilişkilendirilir ve yorumlanır (s.255).

İletişim Başkanlığı’nın tarihini inceleyen çalışma, İletişim Başkanlığı’nın selefi olan BYEGM’nin kuruluş tarihi 1920’yi kabul etmekle birlikte, benzer bir kurumsallaşmayı 1862’de Matbuat İdaresi’nin kuruluşunda görmeyen mümkün olduğunu iddia etmektedir. Kamu diplomasisinin Türkiye’de yeni olmadığına da işaret eden çalışma, bununla birlikte, doğrudan kamu diplomasisi olgusu ve kavramı üzerine odaklanmamaktadır. Ayrıca, bazı saptamalara yer verilecek olmakla birlikte, çalışmanın amacı, bu kurumların ve genel olarak Türkiye’nin kamu diplomasisinin başarı derecesini ölçmek ve değerlendirmek değildir.

Kamu Diplomasisi

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan kamu diplomasisi kavramı, ilk kez 1965 yılında Edmund Gullion tarafından kullanılmıştır. Gullion, kamuoyunu etkileme

araçları arasında bir ayırıştırma yaparak kamu diplomasisi kavramını ortaya atmış ve kavramı "geleneksel diplomasiin ötesinde, toplulukların sahip olduğu fikirlerin dış politika oluşumu ve uygulaması üzerine etkisi" biçiminde tanımlamıştır (Karadağ, 2016: 29). Fakat esasen "(...) 'kamu diplomasisi' yüzyıllardır yeryüzünde yaşayan topluluklar arasında icra edilmiş uygulamaların kavram olarak ifade edilmesinden başka bir şey değildir." (Karadağ, 2016: 1). Nitekim adlandırılması ve tanımlanması yaklaşık yarım yüzyıl önce yapılmış olmakla birlikte, kamu diplomasisinin, -birçok ham ve ilkel örneğinin bulunması nedeniyle-, en azından olgu olarak, geçmiş yüzyıllarda da varlığı söz konusudur.

Bu anlamda, kamu diplomasisi uygulaması olarak ilk örneklerin on yedinci yüzyılda görülmeye başladığı söylenebilir. On sekizinci yüzyılda ise, örneğin Fransızcanın diplomasi dili haline gelmesi ve Fransız Devrimi'nin dünyaya yaydığı değerlerin Fransa'nın tanıtımı ve imajı açısından oynadığı çok önemli rol, kamu diplomasi bağlamında değerlendirilebilir. Aynı yüzyılda, İtalya ve Almanya gibi Avrupa ülkelerinin, denizaşırı ülkelerde kültürlerini tanıtmaya amacıyla birtakım kuruluşlar oluşturması da, yine kamu diplomasisinin öncül örnekleri arasındadır. Birinci Dünya Savaşı'nda ise, birçok Batı ülkesi propaganda yapmak amacıyla yabancı ülkelerde ofisler kurmuşlardır. 1934'te İngiliz Kültür Derneği'nin, 1942'de Amerika'nın Sesi Radyosu'nun ve 1953'te ABD Bilgi Ofisi'nin kurulması da, bu konudaki somut örneklerdir (Aydemir, 2016: 107-108).

Ulusal kamuoyunun ötesinde uluslararası boyuta sahip olması nedeniyle, kamu diplomasisinin en önemli yönü, bir dış politika tekniği olmasıdır. Bu çerçevede, kamu diplomasisinin amacını kısaca, -muhatapı alınan- devletlerin karar verme mekanizmalarında yer alan aktörlerin tercihlerini biçimlendirmek olarak ifade etmek mümkündür (Karadağ, 2016: 3). Bugün kamu diplomasisi, dış politikanın vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir.

Türkiye'de Kamu Diplomasisi

Türkiye'nin gündemine yoğun biçimde 1990'lı, resmen ise 2000'li yıllarda giren kamu diplomasisi, 2010 yılında KDK'nın kurulmasıyla "adı" ile kurumsallaşmıştır. Ancak, bu tarihten önce de Türkiye'de, kamu diplomasisini planlayan ve uygulayan kurumlar ile kamu diplomasisi uygulamaları söz konusudur. Bu anlamda, kamu diplomasisinin, Türkiye tarihinde kurumsal olarak, en azından on dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren var olduğu kabul edilmektedir. Elbette ki, o tarihte kamu diplomasisi kavramı henüz yoktur ve yapılanların kamu diplomasisi olarak adlandırılmaları söz konusu değildir. Ancak, yine de o tarihteki kimi uygulamaların içerik olarak bugünkü kamu diplomasisi kavramına karşılık geldiğini de söylemek mümkündür ve bunu ifade eden çeşitli akademik çalışmalar vardır.

Haluk Karadağ (2016: 192) ise, tarihi daha da geriye götürmekte ve Halil İnalıcık'ın kullandığı "istimâlet politikası"na atıfta bulunarak, Türkiye'de, kamu diplomasisinin, kavramın ortaya çıkışından yaklaşık yedi yüzyıl önce, Osmanlı Devleti tarafından uygulandığını ifade etmektedir. İstimâlet kelimesi, İnalıcık tarafından "bir kimseyi, bir şeyi kabule yatkın hâle getirmek, fethedilen yerlerdeki veya düşman topraklarındaki ahaliyi kazanma" (Karadağ, 2016: 192) biçiminde tanımlanmaktadır. Kelime, bugün kullanılan kamu diplomasisi kavramının içeriğiyle

benzer anlamlar taşımaktadır.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de, kamu diplomasisi kavramından önce onun yerine ya da benzer anlamda kullanılan kavramların varlığı ve halen kullanımları söz konusudur. “Propaganda”, “tanıtım”, “psikolojik savaş”, “psikolojik harekât”, “halkla ilişkiler”, “yumuşak güç” gibi kavramlar, bu bağlamda sıklıkla rastlanılan kavramlardır. Örneğin, 1920’de, Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi’nin kurulması sürecinde, Yunus Nadi Bey, konuyu “propaganda” açısından değerlendirmiştir (Bengi, 2012: 305). Buna karşılık, Tahir Tamer Kumkale (2007: 189-192), -BYEGM’nin selefi olarak belirttiği- Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü’nü, Mustafa Kemal’in Milli Mücadele sırasında kullandığı “psikolojik savaş” araçlarından biri olarak değerlendirmekte ve Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasında büyük katkıları olduğunu ifade etmektedir. Gülden Özkan (2019: 589) ise, Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi’nin (Basın Yayın ve Enformasyon Müdürlüğü) kurulmasını, bir “halkla ilişkiler” çalışması olarak ifade etmektedir.

Türkiye’de kamu diplomasisinin tarihsel seyrinde ve bugün halen BYEGM’nin dışında, Anadolu Ajansı, Kızılay, TRT, TİKA, Türk Silahlı Kuvvetleri, Yunus Emre Enstitüsü gibi resmi kurum ve kuruluşlar başta olmak üzere, çeşitli sivil toplum örgütleri de önemli roller oynamışlar ve oynamayı sürdürmektedirler.

Matbuat İdaresi’nden İletişim Başkanlığı’na

On dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğinde, Osmanlı İmparatorluğu’nda çeşitli milletlerin gazete çıkarması, hükümetin gazete gerçeğinin farkına varmasına ve gazetelerin önemini anlamasına neden olmuş, ilk Türkçe gazeteler yayınlanmaya başlamıştır (BYEGM, 2017: 18). Bu çerçevede, sayıları gün geçtikçe artan gazeteleri düzene sokmak amacıyla bir müdürlük kurulması gerekli görülmüştür. Sonuçta, 1862 yılında Maârif-i Umumiye Nezareti’ne bağlı olarak Matbuat İdaresi kurulmuş, 1864 yılında düzenlenen ilk *Matbuat Nizamnamesi* ile de görevleri belirlenmiştir.

Osmanlı devlet adamlarının, on dokuzuncu yüzyılın başlarından itibaren basının önemini fark ettiği, Avrupa’daki gelişmeleri yakından takip edebilmek için tercüme büroları kurdurdukları bilinmektedir. Basının kurumsal bazda takibini yapacak kurumların ortaya çıkması ise, ancak 1857’de çıkartılan *Matbaalar Nizamnamesi*’nden sonra olmuştur (Bayraktar, 2009: 324). Bu konuda farklı bir bilgi sunan Kemal Girgin’e (1992: 28) göre ise, Reis’ül Küttablık’ın Hariciye Nezareti’ne çevrilmesinden sonra yeni nezaretin teşkilatını belirleyen 1835 tarihli nizamnamede Matbuat Müdürlüğü’nün görevleri de belirtilmiştir. Buna dayanarak Girgin’in 1835 tarihini ifade etmesi, başka bir kaynaktan rastlanılmadığı için tartışmaya neden olacak bir durumdur. Ancak, sınırlı olan bu çalışmada, böyle bir tartışmaya girilmeyecektir.

1870’te Hariciye Nezareti’ne, 1877’de ise Dâhiliye Nezareti’ne bağlanan Matbuat İdaresi, 1913’e kadar bir müdürlük olarak faaliyet göstermiştir. Bu tarihte ise umum müdürlük olarak yapılandırılan ve Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi adını alan kurum, saltanatın kaldırılışına, yani 1 Kasım 1922’ye kadar varlığını sürdürmüştür (BYEGM, 2017: 18; İletişim ve Diplomasi, 2013: 9).

Bu arada dikkat çeken bir başka kurum, 1883 başlarında (Kurşun, 2000: 107) ya da 1884 yılında (Bayraktar, 2009: 324) Hariciye Nezareti bünyesinde oluşturulan Matbuat-ı Ecnebiye İdaresi'dir. Batı kamuoyunda oluşturulmaya çalışılan olumsuz Osmanlı imajına karşı, hem bu imajı düzeltmek, hem de Avrupa'da olup bitenleri yakından takip etmek amacıyla oluşturulan bu kurumun görevi, dış basını izleyip, gerektiğinde çıkan yanlış haberleri tekzip etmek, "muzır neşriyat"ın ülkeye girişini yasaklamak ve iç basına haber servis eden yabancı ajansların gönderdikleri telgrafları kontrol etmek olarak belirlenmişti. Ayrıca, Osmanlı Devleti'nde ikamet eden yabancı gazeteciler ve basın temsilcilerinin de bir biçimde "elde edilerek", Osmanlı Devleti aleyhinde yayın yapmalarını engellemek de idarenin göreviydi (Kurşun, 2000: 106-107).

Kurumun kamu diplomasisini çağrıştıran faaliyetlerinden en önemlisi, gazetelere yapılan maddi yardım olmuştur. Matbuat-ı Ecnebiye İdaresi'nin ilk bütçesi 4640 Osmanlı altını olup, bunun 3340 altını gazeteler tahsisatı olarak ayrılmıştır (Bayraktar, 2009: 326). Ancak, Bayraktar'a (2009: 340) göre, Matbuat-ı Ecnebiye İdaresi'nin, çalışmalarının bir düzen ve program dâhilinde olduğunu söylemek zordur. Zira idare tarafından yayınlattırılan makalelerin birçoğu, derinlikten yoksun, bilimsellikten uzak ret ve tekzipten ibarettir ve ayrıca ülke kanunları bilinmemektedir. Bu nedenle de kurumun kuruluşunda hedeflenen sonuç alınamamış, kurum 1913 yılında ilga edilmiş ve görevleri ise Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi bünyesinde birleştirilmiştir (Kurşun, 2000: 117-118).

23 Nisan 1920'de, Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), Milli Mücadele'yi sürdürebilmek adına bazı kurumlar oluşturmaya başlamıştır. Bu çerçevede ve İstanbul'da faaliyet gösteren Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi'nin bazı görevlerini yeterince yerine getirememesinden dolayı, yeni bir yapılanmaya gidilmesi zorunlu olmuştur. Milli Mücadele'nin yurt içi ve yurt dışında anlatılması amacıyla, gerekçesini bizzat Mustafa Kemal'in kaleme aldığı ve 6 Nisan 1920'de kurulan Anadolu Ajansı'nı yasal statüye kavuşturmak için, 7 Haziran 1920'de, Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi kurulmuştur.

Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi'nin kurulma gerekçesi, Anadolu Ajansı'nın kuruluşunda olduğu gibi, iç ve dış kamuoyunun aydınlatılması ihtiyacıdır. Nitekim 4 Mayıs 1920'de, TBMM'de "istihbarat şubesi" kurulmasına ilişkin önergelerinin görüşülmesi sırasında, Bolu Mebusu Tunalı Hilmi'nin "Bizim ihtiyacımız şu devrede en çok propagandacılıktır" biçimindeki sözleri dikkat çekicidir (Bengi, 2012: 304). Nitekim, kanun teklifinin gerekçesinde, Anzavur isyanı hakkında kamuoyunda yanlış bilgilendirmeler olduğu, halkın doğru bilgiyle aydınlatılması için bir bakanlık ya da genel müdürlük kurulması gerektiği belirtilmiştir. Sonuçta, "umum müdürlük" biçiminde bir yapılanmada karar kılınmıştır. Kanun tasarısı, İrşad Encümeni tarafından ele alındıktan sonra TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmüştür. Anadolu Ajansı'nın da kuruluşunda etkin rol üstlenen İzmir Mebusu Yunus Nadi Bey başkanlığındaki komisyonun raporunda, ülkenin uğradığı felaketlerin en önemli etkenlerinden birinin iç ve dış kamuoyunun halkın yararına uygun bir biçimde yönetilmesinde gösterilen ihmal olduğu belirtilmiştir. Raporda "Milli menafimizin müdafaası hususunda silâh kadar müessir olan siyaset ve fikir teşkilâtının öteden beri ihmal edilmiş olması keyfiyeti pek çok

fenalıklara sebep olmuş ve elan da olmakta bulunmuştur.” denilmiştir. Rapora göre, kurulacak genel müdürlüğün iki amacı vardır. Bunlardan biri içerideki gelişmeleri dışarıya tanıtmak, davanın [Milli Mücadele] meşruiyetini ispata çalışmak; diğeri de içeride milli birliği sağlamak için aydınlatma görevi yapmaktır (Bengi, 2012: 304-305).

Yunus Nadi, tasarının müzakeresi sırasında, “propaganda” konusunu öne çıkarmış, basının “dördüncü kuvvet” olarak değerlendirildiği bir dönemde, kamuoyunun aydınlatılması amacıyla böyle bir kurumun gerekli olduğunu savunmuştur. Teklif sahibi Mustafa Necati Bey de ülkenin İstanbul ve Avrupa’dan kaynaklanan olumsuz düşüncelere sahne olduğunu, bunlara karşı düşünce üretmek ve kamuoyu oluşturmak amacıyla böyle bir kuruma ihtiyaç duyulduğunu belirterek “...cephelerdeki kuvvet kadar propagandalar da mühim bir kuvvettir” demiştir (Bengi, 2012: 305).

Görüşmeler sonunda, 7 Haziran 1920 tarih ve 6 sayılı Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi Teşkiline Dair Kanun ile Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi kurulmuştur (Bengi, 2012: 304). Adı geçen kanunun birinci maddesi şöyledir: “Alelûmum dahilî ve harici neşriyat ve irşadat ve istihbarat işleriyle meşgul olmak ve bilcümle matbuat umuruna merci teşkil eylemek üzere «Matbuat ve istihbarat müdüriyeti umumiyesi» unvanı ile icra riyasetine merbut bir Müdüriyeti umumiye tesis edilmiştir.” (*Ceride-i Resmiye*, 1339: 2-3). Bu kuruluşla, bir süre eş zamanlı ve iki ayrı şehirde (İstanbul ve Ankara) benzer iki idare faaliyet göstermiştir.

Başlangıçta TBMM’ye bağlı olarak kurulan Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi, 25 Aralık 1920’de çıkarılan 79 sayılı kanunla Hariciye Vekâleti’ne bağlanmış, adı da “istihbarat” sözcüğü kaldırılarak, Matbuat Müdüriyeti Umumiyesi biçiminde değiştirilmiştir (Bengi, 2012: 306). Bununla birlikte, daha sonraları da istihbarat görevinin kurumun görevlerinden biri olmaya devam ettiği görülmektedir. Örneğin, 1929 yılında Hariciye Vekâleti bünyesindeki Matbuat Umumi Müdüriyeti’nin Harici Matbuat Müdürlüğü ile birlikte iki müdürlüğünden biri İstihbarat Müdürlüğü’dür (Özcoşkun, 2018: 11). Kurum, dışarıya karşı ulusun gerçekleştirdiği ve gerçekleştirmeye çalıştığı işleri tanıtmak ve davanın haklılığını kanıtlamaya çalışmak ile ulusu, ülke içinde aynı noktada birleştirmek için her araçtan yararlanarak sürekli aydınlatmak ve uyarmakla görevlendirilmiştir (T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü 2012 Yılı Performans Programı, 2012: 10).

Kurum, Server İskit’in (1943: 228) ifadesiyle,

Milli menfaatlerin korunmasında çok kuvvetli olan dış ülkelerin siyaset ve fikir teşkilatlarını da yakından takip ederek halkı aydınlatabilmek amacıyla Londra, Paris, Berlin Viyana ve Cenevre gibi başlıca Avrupa merkezlerinin yanı sıra Amerika’da da temsilcilikler kurmuştur. Mücadelenin yayılması için de gerekli olan haberlerle davanın maksat ve gayesini anlatan ve çeşitli dillerde bastırılmış yayınları bu kanallardan parlamento, matbuat ve siyaset adamlarının bilgisine sunmuştur.

İçeride ve dışarıda Milli Mücadele’nin propagandasını yapma işlevini yerine getiren kurum, bu çerçevede bazı gazetelere maddi yardımda bulunmuştur. Bu yardımlardan, Milli Mücadele’ye destek veren gazetelerin önden gelenlerinden *Yeni Gün* ve *Sebilürreşad* gibi

gazeteler yararlanmışlardır (Semiz ve Akandere, 2002: 931).

Anadolu Ajansı, 1924 yılında çıkarılan bir kanunla özerk bir anonim şirket haline gelince kurumun işleri azalmaya başlamıştır. Düzenli olarak çıkarılan *Ayın Tarihi* dergisi ile *Devlet Salnamesi* çıkarmak ve basın kanununun uygulanması dışında, neredeyse başka bir görevi kalmamıştır. Matbuat Umumi Müdüriyeti, ekonomik kriz gerekçesiyle, 1 Haziran 1931'de çıkarılan bütçe kanunuyla lağvedilmiştir (İskit, 1943: 256-257).

Kurum, 1933 yılında, Matbuat Umum Müdürlüğü adıyla yeniden canlandırılmış ve Dâhiliye Vekaleti'ne bağlanmıştır. Ancak, bu kez, ilgili kanunda (RG, 28 Mayıs 1933, Sayı: 2412) yer alan ifadelerden de anlaşıldığı üzere, kurumun görevleri, iç basın ve basın kanununun uygulanmasıyla sınırlandırılmıştır.

Kuruma Umum Müdür olarak atanan Vedat Nedim Tör, kurumun daha etkin hale gelmesi ve görevlerinin daha açık belirlenmesi için yeni bir düzenleme konusunda girişimde bulunmuştur. Bunun sonucunda hazırlanan ve yürürlüğe giren 26 Mayıs 1934 tarih ve 2444 sayılı "Matbuat Umum Müdürlüğü Teşkilâtına ve Vazifelerine Dair Kanun" (RG, 29 Mayıs 1934, Sayı: 2713) ile kurum, yine Dahiliye Vekilliği'ne bağlı olarak, Türkiye'yi dış ülkelerde tanıtma ve menfi propaganda ile mücadele etme görevini bir kez daha, açıkça üstlenmiştir. Kanunla, ayrıca, radyo programlarını yapma görevi de kuruma verilmiştir (İskit, 1943: 268-273). Söz konusu kanunda (RG, 29 Mayıs 1934, Sayı: 2713) yer alan Müdürlüğün görevleri arasında,

Gerek memleket dahilinde ve gerek haricindeki siyasi, iktisadi, içtimai ve harsî hareketler bakımından yerli ve yabancı neşriyatı takip etmek; Millî matbuatın inkılâp prensiplerine, devlet siyasetine ve millet ihtiyaçlarına uygun olmasını temin eylemek; Memleket haricinde Türkiye'yi tanıttırmayı ve menfi propagandalarla mücadeleyi temin eylemek.

öne çıkanlardır. Kanunla Matbuat Umum Müdürlüğü, İstihbarat, Neşriyat ve Propaganda servisleri oluşturulmuş ve bu servislere şu gibi görevler yüklenmiştir:

A) Devletin dahilî ve haricî politikadaki umumî prensipleri, millî ahlâk, haberlerin doğruluğu, yabancı tahrikat ve propagandalar; Devlet icraatının efkârı umumiyeye lâyik oldukları eb'at ve ehemmiyette arzı, millî kültür, matbuata verilen direktiflerin tatbiki ve matbuat kanunu bakımlarından iç neşriyatı;

B) Memleketlerin cihan siyasetindeki temayülleri, dahilî siyasetlerindeki tezahürleri, Türkiye ile olan münasebetleri ve kültür hareketleri bakımlarından haricî neşriyatı takip eylemek, (...)

F) Ecnebi memleketlerde yapılacak propagandanın vasıtalarını hazırlamak,

G) Memleket dahilinde radyo neşriyat programlarını tanzim etmek,

H) Memleket haricinde radyo vasıtasile propaganda yapmak imkânlarından istifade eylemek."

Matbuat Umum Müdürlüğü'nün görevleri, bu kanunla ilk kez bu kadar ayrıntılı düzenlenmiştir. Bu düzenleme, kurumun, adında matbuat kelimesini taşımakla birlikte, propaganda, tanıtım, halkla ilişkiler, psikolojik harekât, kamu diplomasisi gibi kavramlara karşılık gelen içerikte faaliyetleri görev olarak üstlenmesini de beraberinde getirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sürerken Matbuat Umum Müdürlüğü'nde yeni bir yapılanmaya gidilmiş, 1940 yılında çıkarılan kanunla (Başvekâlete Bağlı Matbuat Umum Müdürlüğü Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun, 1940) kurum Başvekâlet'e bağlanmıştır. Kurumun görevleri değişmemekle birlikte, Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı olan radyo ve Ekonomi Bakanlığı'na bağlı olan turizm alanı da kurumun bünyesine dâhil edilmiştir. Matbuat Umum Müdürlüğü'nün kanunda (<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/4520.pdf>) belirtilen görevlerinin başlıcaları şunlardır:

- a) Memleket içinde ve dışında siyasî, iktisadî, içtimaî ve harsî hareketler bakımından bütün neşriyatı takib etmek,
- b) Memleket içinde ve dışında; millî siyaset ve menfaatlerimizi ihlâlê matuf olabilecek propagandaları karşılamak, rejimin dahilî ve haricî siyaseti hakkında efkârı umumiyeyi tenvir etmek ve icabına göre münasib göreceği vasıtaları kullanarak neşriyat yapmak ve yaptırmak,
- c) Millî ahlâk, haberlerin doğruluğu, yabancı tahrikat ve propagandalar; Devlet icraatının efkârı umumiyeye lââyık oldukları ebat ve ehemmiyette arzı millî kültür ve Matbuat Kanunları bakımlarından iç neşriyatı; Memleketlerin cihan siyasetindeki temayülleri, dahilî siyasetlerindeki tezahurları, Türkiye ile olan münasebetleri ve kültür hareketleri bakımlarından haricî neşriyatı takib eylemek.

1943'te, kurumla ilgili bir gelişme daha yaşanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın koşulları, Umum Müdürlüğü'nün yeniden teşkilatlandırılmasını ve güçlendirilmesini zorunlu kılmıştır (<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c019/b090/tbmm080190900693.pdf>). 4475 sayılı ve 16 Temmuz 1943 tarihli kanunla Başvekâlete bağlı Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü kurulmuştur. Bu müdürlüğün görevleri şöyle ifade edilmiştir:

- I. Söz, ses, yazı, resim, film, plâk ve bunlara benzeyen basın, yayın ve telkin vasıtalarından faydalanarak yurdun medeniyet ve kültür varlıklarını, sanat ve tabiat güzelliklerini, siyasi olay ve gelişmeleri içeride ve dışarıda doğru olarak tanıtmak ve yaymak; II. Cumhuriyet Hükümetinin iç ve dış siyasetini, yurt ve dünya yayın vasıtalarına ve umumî efkâra doğru olarak aksettirmek; III. Yabancı memleketlerin birinci fıkrada yazılı neviden faaliyetlerini ve olaylarını, yurdun ilgili makamlarının bilgisine ve halk efkârına ulaştırmak; IV. Millî menfaatlerimiz için zararlı tesirler yapabilecek basın, yayın ve telkin faaliyetlerinin mahiyeti hakkında halk efkârını aydınlatmak ve bu gibi faaliyetleri tetkik ve murakabe etmek; V. İç ve dış turizmi idare, tanzim, teşvik ve murakabe etmek." (Resmî Gazete, 22 Temmuz 1943, Sayı: 5462).

24 Mayıs 1949'da kabul edilen 5392 sayılı kanunla ise, kurumun adı ve yapısı Başbakanlığa bağlı olarak Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü biçiminde değiştirilmiştir (7218 sayılı ve 28 Mayıs 1949 tarihli *Resmî Gazete*). Kurumun görevleri, adı geçen kanunun ikinci maddesinde "(...) basın ve yayın ve diğer vasıtalarla Türkiye'yi dışarda tanıtmak ve içerde Cumhuriyet esaslarını ve Türk Demokrasisinin gelişmelerini yaymak, basın ve yayın meslekinin ifasıyle ilgili işlere bakmak, iç ve dış turizmi geliştirecek tedbirleri almak (...)" biçiminde belirtilmiştir.

Söz konusu müdürlük, 1963 yılında lağvedilmiş, yerine Turizm ve Tanıtma Bakanlığı kurulmuştur. Dolayısıyla kurum, bir anlamda, başlı başına bakanlık düzeyine yükselmiştir.

Kurumun bütün ve yetki ve görevleri ise, çok sınırlandırılmış biçimde, bakanlığa, ağırlıklı olarak da Haber ve Yayın Hizmetleri Müdürlüğü'ne devredilmiştir (Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu, 1963) Radyo ise, yeni kurulan Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'na (TRT) devredilmiştir. 1968 yılında yeniden, Başbakanlık'a bağlanarak Basın Yayın Genel Müdürlüğü adını alan kurum, 1974 yılında Turizm Bakanlığı'na (Uzun, 2014), 1982'de ise yeniden Başbakanlığa bağlanmıştır. Kurum, 8 Haziran 1984 tarihinde yayımlanan 231 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Başbakanlığa bağlı olmak üzere, BYEGM adı altında teşkilatlandırılmıştır (T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, Performans Programı 2017). 2018 yılında, İletişim Başkanlığı'na dönüştürülünceye kadar da faaliyetlerini bu biçimde sürdürmüştür.

BYEGM'nin görevleri arasında, kamu diplomasisi alanına girenleri şunlar olmuştur (Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 1984):

- a) *Devletin tanıtma siyasetinin ve tanıtma ile ilgili alanlarda Hükümetçe uygulanacak stratejilerin tesbitine yardımcı olmak,*
- b) *Kamuoyunun ve ilgili makamların zamanında ve doğru bilgilerle aydınlatılmasını ve bu faaliyetler için gerekli aydınlatıcı ve tanıtıcı bilgi akımını sağlamak,*
- c) *Hükümet faaliyetlerinin ve yapılan hizmetlerin iç ve dış kamuoyuna etkin bir biçimde yansıtılmasına ve bunların kamuoyu üzerindeki etkisinin belirlenmesine ait hizmetleri yapmak, (...)*
- f) *Türkiye aleyhindeki propaganda faaliyetlerini takip etmek, değerlendirmek ve sorumlu kamu kurumları ile işbirliği yapmak, gerekli karşı tedbirleri almak,*
- g) *Türkiye'nin dış tanıtma faaliyetlerini yönlendirmek ve bu amaçla kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör kuruluşları, meslek kuruluşları, amaca yönelik vakıflar, dernekler gibi teşekküllerle işbirliği yapmak,*
- h) *Yabancı ülkelerde Türkiye'nin menfaatleri doğrultusunda yapılan aydınlatma faaliyetlerine katılmak,*
- ı) *Enformasyon ve aydınlatma faaliyetlerini Türkiye'nin dış politikasını destekleyecek şekilde düzenlemek ve Dışişleri Bakanlığı ile işbirliği suretiyle yürütmek.*

Matbuat İdaresi'nin kuruluşuyla başlayan bütün bu geçmişe sahip olmakla birlikte, kamu diplomasisi, Türkiye'de yalnızca 2010-2018 arasında KDK olarak nispeten bağımsız bir yapıya sahip olmuştur. KDK'nın kuruluş amacı, kuruluşuna ilişkin Başbakanlık genelgesinde (30 Ocak 2010 tarihli ve 27478 sayılı Resmi Gazete) şöyle belirtilmiştir:

Günümüzde, küreselleşmenin bir sonucu olarak uluslararası ilişkiler daha karmaşık bir hale gelmiş, devletler arasındaki resmi diplomasi yanında, uluslararası toplumu etkilemenin ve yönlendirmenin bir aracı olarak 'Kamu Diplomasisi' ayrı bir önem kazanmıştır. (...)

Bu itibarla, kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, bir Başbakan Başmüşavirinin uhdesinde Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün oluşturulması uygun görülmüştür.

Bu genelgede, KDK'nın sekreteryaya hizmetlerinin BYEGM tarafından yerine getirileceğinin de ifade edilmesi, BYEGM'nin kamu diploması sürecinin ne kadar içinde olduğunun göstergesidir. Nitekim BYEGM, kapatılıncaya kadar KDK'nın söz konusu sekreteryaya hizmetlerini yerine getirmiştir.

İletişim Başkanlığı

2 Temmuz 2018'de Bakanlar Kurulu'nca kapatılması kararlaştırılan BYEGM, 9 Temmuz 2018 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Kanun Hükmündeki Kararname ile kapatılarak Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'na devredilmiştir ("Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname", s. 137 ve Sözcü, 2018). Ancak, bu devir işlemine karşın, yaşananın yalnızca bir isim değişikliği olduğu, bizzat kurum tarafından da ifade edilmiştir. Örneğin, İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde (m. 26) "

a) Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğünün bağlı ya da sorumlu olduğu Bakana yapılan atıflar İletişim Başkanına, b) Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğüne yapılan atıflar İletişim Başkanlığına; Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğüne yapılan atıflar İletişim Başkanına; Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğünün diğer birim ve yöneticilerine yapılmış atıflar İletişim Başkanlığının ilgili birim ve yöneticilerine, yapılmış sayılır (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.14.pdf>)

ifadesi yer almaktadır.

Yine örneğin, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Adana İl Müdürlüğü tarafından 2 Ekim 2018'de yapılan bir kamuoyu açıklamasında şu ifadeler bulunmaktadır:

(...) kapatılan Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün teşkilat ve görevleri Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'na devredilmiştir. Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Adana İl Müdürlüğü, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığına bağlı olarak 'Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Adana İl Müdürlüğü' adı ile (...) çalışmalarına devam edecektir. (<https://www.medyayenigun.net/basin-yayin-ve-enformasyon-genel-mudurlugunde-isim-degisikligi-h43077.html>).

BYEGM'nin şu anda var olmayan adresinde (byegm.gov.tr) kurumun misyonu, Türkiye'de yaşanan gelişmelerin dünya basınında yansımalarının takip edilmesi, politika üretme süreçlerine katkı sağlamak, dünyada doğru, gerçekçi bir Türkiye algısının oluşturulmasını ve yerleştirilmesini sağlamak, güçlü ve özgür basın ortamının sağlanmasına katkıda bulunmak biçiminde ifade edilmekteydi (byegm.gov.tr, Erişim tarihi: 18 Eylül 2014). Kapatılmasından sonra bir süre için BYEGM'nin internet adresi, "<http://www.iletisim.gov.tr/turkce/byegm-hakkında>" biçiminde İletişim Başkanlığı internet sitesine uzantı yapmıştır. Burada ise, kurumun misyonu,

Ulusal ve uluslararası medyayı yakından izleyerek kamuoyunu ve ilgili makamları zamanında ve doğru bilgilerle aydınlatmak, hükümet faaliyetlerini ve yapılan hizmetleri iç ve dış kamuoyuna etkin bir biçimde anlatmak (...) Ülkemizin

tanıtılmasına yönelik faaliyetlerde bulunarak ilgili kurumlarla koordineli şekilde iletişim stratejilerini oluşturmaktır.

kelimeleriyle ve vizyonu ise "Dünyada gerçekçi bir Türkiye algısının yerleşmesine (...) katkıda bulunan referans bir kurum olmaktadır." biçiminde ifade edilmekteydi (<http://www.iletisim.gov.tr/turkce/byegm-hakkinda>, 2018).

2018 yılı Aralık ayının son günlerinden itibaren, internette BYEGM arandığı zaman İletişim Başkanlığı'na yönlendirme yapılmıştır. Ancak bu kez, sitedeki "Kurum Hakkında" ikonu altında, bir süre yalnızca BYEGM'nin kapatıldığı ifadesi yer almıştır (<http://www.iletisim.gov.tr/turkce/byegm-hakkinda>, 2018). 2019 yılının başlarından itibaren ise, BYEGM için arama yapıldığında, "iletisim.gov.tr adresi" ile İletişim Başkanlığı'na bağlanılmaktadır.

İletişim Başkanlığı'nın vizyonu "Ulusal ve uluslararası kamuoyları, karar alıcı aktörler ve medya ile derinlikli ve çok yönlü ilişkiler geliştirmek; iletişimin tüm araç ve yöntemleri ile Türkiye'nin her alanda nitelikli temsilini sağlamak ve bu doğrultuda "Türkiye markasını güçlendirmek" (<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/vizyon-misyon>, 2019) olarak ifade edilmektedir. Kurumun misyonu ise şu biçimde ifade edilmiştir:

Devletimizin tüm kurumlarını kapsayıcı, ortak dil anlayışını merkezine alan, ulusal ve uluslararası düzeyde bütünlüklü bir iletişim stratejisi oluşturmak ve iş süreçlerini bu temelde yürütmek. Türkiye'nin politikalarını, uygulamalarını ve yaklaşımlarını planlı, sürekli ve etkin bir biçimde kamuoylarına ve muhataplarına aktarmak ve farkındalık yaratmak. Medya ve düşünce dünyasını yakından izlemek, değerlendirmek ve ilgili makamları ve kamuoylarını bu çerçevede bilgilendirmek. Basınla ilişkileri düzenlemek/geliştirmek; basın mensuplarının çalışmalarını kolaylaştırıcı adımlar atmak ve basının gelişimine katkıda bulunmak. Millet-devlet iletişiminin etkin yönetimi için gerekli çalışma ve düzenlemeleri yapmak ve yürütmek (<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/vizyon-misyon>, 2019).

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, İletişim Başkanlığı'nın vizyonu ve misyonu ile BYEGM'nin vizyonu ve misyonu hemen hemen aynı kelimelerle ifade edilmiştir. Dahası bunlar da, Matbuat Umum Müdürlüğü'nün kuruluş kanununda belirtilen amacıyla aynıdır.

Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

BYEGM'nin kurulduğu 1920 yılında, Milli Mücadele ve erken Cumhuriyet döneminde, Türkiye'de kamu diplomasisi bağlamında kullanılabilecek en önemli araçlar, yalnızca Osmanlı Devleti'nden gelen "neşriyat" deneyimi ve "radyo"dur. Bu anlamda, bir devlet kurumu olarak Anadolu Ajansı ve 1927'de devlete bağlı olarak kurulan radyo, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kendini dünyaya tanıtmalarının ve anlatmasının en etkili araçları olmuşlardır.

Kurumun kamu diplomasi kapsamında kabul edilebilecek çok fazla ve çeşitli faaliyetleri olmuştur. Bu anlamda, Cumhuriyet'in erken dönemlerindeki en önemli ve en başarılı faaliyetlerden biri, *La Turquie Kemaliste* (Kemalist Türkiye) dergisinin yayımlanması olmuştur. 1934-1948 arasında yayımlanan derginin temel amacı, "yeni" ve "modern" Türkiye'yi Batı'ya anlatmak olmuştur. Fransızca yayımlanan derginin bazı sayıları, Almanca ve İngilizce olarak da çıkarılmıştır. Derginin başlıca yazarları, Umum Müdür Tör'ün yanı sıra, Falih Rıfkı Atay, Burhan Belge, Şevket Süreyya Aydemir gibi dönemin önde gelen seçkin aydınları olmuşlardır

(İşler, 2017: 57). Cumhuriyet'in devrimlerini, yeni kurumlarını, kadın haklarındaki gelişmeleri, ülkenin nasıl Batılılaştığını göstermeyi ve ispatlamayı amaçlayan dergide, fotoğraf önemli işleve sahip olmuştur:

(...) La Turquie Kemaliste'de yer alan fotoğraflar, (...) bir imparatorluğun kalıntıları üstüne yepyeni ve tümüyle modern bir ulus inşa etme etosunun en güçlü görüntülerini teşkil ediyor. Eğitim kurumlarında ve bütün mesleklerde tıraş olmuş temiz erkeklerle yan yana çalışan peçesiz kadınlar, okul üniformaları içinde sıhhatli çocuklar; Cumhuriyet Ankara'sının ve diğer şehirlerin modern binaları, devlet tiyatrolarının, senfoni orkestrasının, balenin ve operanın gösterileri, çağdaş tarım alanları, fabrikalar, barajlar ve demiryollarının fotoğrafları en az iki neslin bilincine yer etmiş olan görüntülerin sadece en belli başlıları.” (Bozdoğan ve Kasaba, 1998: 3).

Kurum, 1937-1938 yıllarında Hatay'ın Türkiye'ye katılmasını sağlamak için yürütülen politika çerçevesinde Arapça, Fransızca ve Türkçe kitapçıklar yayınlanmış, Hatay'a ve Arap ülkelerine yönelik günlük yayın yapmıştır (Uzun, 2014: 183). Ocak 1938'de, Ankara ve İstanbul radyolarından yapılmaya başlanan bu yayınlar, radyonun ilk dış yayınları olmuşlar, Hatay meselesi çözüme kavuştuktan sonra, yayınlara son verilmiştir (Kocabaşoğlu, 1980: 174). Bu tarihten sonra, radyo dış ilişkilerde daha önemli bir yer almaya başlamış, İngilizce, Almanca ve Fransızcanın yanı sıra, Bulgarca, Arapça gibi çeşitli dillerde de, genel olarak haber bültenlerinden oluşan düzenli yayına geçilmiştir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün, 1939'da, New York Dünya Sergisi dolayısıyla Amerikan halkına yönelik, kendi sesiyle ve İngilizce hitap ettiği konuşma ise, Türkiye'den ABD'ye yapılan ilk radyo yayını olmuştur (Kocabaşoğlu, 1980: 182-183).

Yabancı dildeki yayın politikası, İkinci Dünya Savaşı yıllarında da sürdürülmüştür. ABD'de, 1944'de başlayan “Amerikalı Dostlarım Bu Türkiye'nin Sesidir” adlı radyo programının ilk yayınında belirtildiği gibi, programın hedefi “Türkiye Cumhuriyeti'ni ve halkını, (...) adetlerini, kıymetlerini, başarılarını, davalarını (...) beynelmilel meselelere karşı ne düşündüklerini” (Kocabaşoğlu, 1980: 243) anlatmak olmuştur. 1942'de faaliyete geçen Amerika'nın Sesi Radyosu'nun (VOA), ilk somut kamu diplomasisi uygulaması örneklerinden biri (Aydemir, 2016: 273) olarak kabul edildiği göz önüne alındığında, aynı biçimde Türkiye'nin radyoyu kullanmasını da, bir kamu diplomasisi uygulaması olarak değerlendirmek mümkündür.

Aynı dönemdeki bir başka girişim de, hem resmi Amerikan karar alıcılarına, hem de Amerikan kamuoyuna yönelik olarak Türkiye'nin tanıtımını yapmak amacıyla, 1945 yılında New York Haberler Bürosu'nun kurulması olmuştur. Büro, “Amerika'da Türkiye'yi tanıtmak ve sevdirmek” için kurulmuştur (Duman, 2018: s. 209). 1952 yılında ise, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nün New York Haberler Bürosu'nun, haftalık olarak bültenler yayınladığı, konferanslar düzenlediği, Türkiye'den gönderilen tanıtım filmlerinin gösterimini sağladığı, fotoğraf ve broşür dağıtımını yaptığı ve New York merkezli bir radyo kanalında “Türkiye Saati” adı altında 15 dakikalık programlar yayınlattığı görülmektedir (Aydos, 2012: 134).

Kurum, 1980'lerde *Newspot* adlı bir aylık dergi yayınlamaya başlamıştır. Uluslararası kuruluşlar ve Türkiye'deki büyükelçiliklerin yanı sıra, siyasetçilere, basın yayın organlarına,

üniversitelere, araştırma kurumlarına ve hatta belediyelere kadar pek çok yerde dağıtılan dergi, 2000'lerde internet üzerinden yayınlanmaya başlamıştır. Bunun nedeni, derginin propaganda yayını biçiminde olduğu yönünde gelen tepkiler olmuştur (Uzun, 2014:191).

Sonuç

Bu çalışmada, esas olarak, İletişim Başkanlığı'nın tarihine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Çalışma, özellikle iki önemli sonuca sahiptir.

Birinci sonuç, çalışmada ortaya konulduğu üzere, İletişim Başkanlığı, geçmişi olmayan, köksüz bir kurum değildir; yeni hiç değildir. Kurumun çok hacimli ve zengin bir tarihi vardır. İletişim Başkanlığı'nın selefi olan BYEGM'nin kuruluş tarihi, kurumun logosunda, resmi dokümanlarda, kurumun kendi yayınlarında ve birçok akademik çalışmada görüldüğü gibi 1920 yılıdır. Bu bağlamda, BYEGM'nin tarihsel süreçteki bütünlüğünü ifade edenlerden birisi de TBMM Başkanı Bülent Arınç'dır. 7 Haziran 2006'da, BYEGM'nin 86. kuruluş yıl dönümü dolayısıyla yayınladığı mesajda Arınç,

Milli Mücadelenin haklılığının ve meşruiyetinin savunulması ve milli çıkarlarımızın korunması amacıyla, 7 Haziran 1920 tarihinde bizzat Mustafa Kemal Atatürk'ün kaleme aldığı 6 sayılı Kanunla, ilk olarak, 'Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi' adıyla kurulan Basın-Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü'nü, 86. kuruluş yıl dönümünü dolayısıyla kutluyorum (https://meclishaber.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=34805)

ifadesini kullanmıştır.

Yüz elli yılı aşkın bir geçmişe sahip olan kurumun, bu tarihe sahip çıkması doğru olacaktır. "Yeni" olmanın çekiciliğine karşın, özellikle devlet kurumları "eski" olmayı yeğ tutarlar, bununla övünürler. Zira kurumlar güçlerini, başka unsurlar yanında ve en fazla tarihlerinden alırlar. Bir kurumun, ne kadar eski, yaşlı, köklü ise, o kadar deneyimli ve birikimli olduğu bir gerçektir. Türkiye'de bazı resmi kurumlar, resmi olarak ve kurum belgelerinde, kurum logolarında, Cumhuriyet öncesine uzanan kuruluş tarihlerini kullanmaktadırlar. Bu anlamda, kuruluş tarihleri olarak, örneğin, Kara Kuvvetleri Komutanlığı M.Ö. 209, İstanbul Üniversitesi 1453, Orman Genel Müdürlüğü 1839, Danıştay ve Yargıtay 1868 yılını kabul etmektedirler. Daha önce ifade edildiği gibi, İletişim Başkanlığı'nın selefi olan BYEGM de, kapatılıncaya, daha doğrusu 2018'de İletişim Başkanlığı'na dönüştürülünceye kadar, kuruluş tarihi olarak 1920 yılını kabul etmiş ve uzun yıllar logosunda da bu tarihi kullanmıştır.

Osmanlı Devleti'nde, bir milat olan Matbuat İdaresi, Milli Mücadele'de ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde önemli işlevler üstlenmiş ve yerine getirmiş olan Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi, erken Cumhuriyet döneminde Matbuat Umum Müdürlüğü, daha sonrasında farklı adlar taşıyan çeşitli kurumlar ve son olarak BYEGM, tartışmasız bir kesinlikle İletişim Başkanlığı'nın selefleridir. Durum böyleyken, bütün bu kurumların, İletişim Başkanlığı'nın tarihinde yer almamaları, adlarının bile zikredilmemeleri, kurumun "yeni" olarak ifade edilmesi, tarihsel gerçeklere aykırı ve mutlaka düzeltilmesi gereken önemli bir hatadır.

İkinci sonuç, İletişim Başkanlığı'nın selefi olan kurumların ve son adıyla BYEGM'nin Türkiye'nin kamu diplomasi tarihinde önemli bir yeri olduğudur. Kurum, hangi adı taşımış olursa olsun bütün dönemlerde kamu diplomasi işlevini yerine getirmiştir. Bu tarihsel gerçeğe, -bugüne kadar yapılmış olanlarda bir derece yer verilmiş olmakla birlikte- bundan sonra yapılacak akademik çalışmalarda ve kamu dokümanlarında ve yayınlarında hak ettiği biçimde yer verilmelidir.

Kaynaklar

Akçadağ, E. (t.y.) Dünya'da Ve Türkiye'de Kamu Diplomasisi, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf>

Alemdar, K. (2001). İletişim ve Tarih (2. Baskı b.). Ankara: Ümit Yayıncılık.

Aslan, B. (2004). "Milli Mücadele Döneminde Halkı Aydınlatma ve Propaganda Faaliyetlerini Yürüten Önemli Bir Komisyon: "İrşad Encümeni"", Atatürk Dergisi, 4(2): 125-148.

Aydemir, E. (2016). Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya (Birinci Baskı b.). İstanbul: Kalkedon.

Aydos, S. (2012). "1948-1955 Yılları Arası Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri İlişkilerinde Kamu Diplomasisi", Amme İdaresi Dergisi, 45(4): 119-138.

Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Teşkilât, Vazife ve Memurları Hakkında Kanun. (1943, 22 Temmuz). Resmi Gazete (5462). <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc025/kanuntbmmc025/kanuntbmmc02504475.pdf>

Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nde İsim Değişikliği. (2018). <https://www.medyayenigun.net/basin-yayin-ve-enformasyon-genel-mudurlugunde-isim-degisikligi-h43077.html>

Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 18 Haziran 1984 tarihli ve 18435 (mükerrer) sayılı Resmi Gazete.

Başvekâlete Bağlı Matbuat Umum Müdürlüğü Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun, (1940, 28 Mayıs), Resmi Gazete (Sayı: 4520). <<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/4520.pdf>>

Bayraktar, H. (2008). Batıda Ermeniler Lehinde Kamuoyu Oluşturma Çabaları Karşısında 'Matbuat-ı Ecnebiye İdaresi' ve Çalışmaları", Hoşgöründen Yol Ayrımına Ermeniler. Erciyes Üniversitesi – Nevşehir Üniversitesi II. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Sempozyumu (EUSAS-II) , 321-343, Kayseri.

Bengi, H. (2012). "Tarihsel Süreç İçinde Anadolu Ajansı'nın Özgün Kurumsal Yapısı (1920-2011)", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 50 (Güz 2012): 299-341.

Bostancı, M. (2012). Stratejik Bir İletişim Aracı Olarak Kamu Diplomasisi: Kamu Diplomasisinde Medyanın Rolü ve Önemi (1. Baskı ed.). İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Bozdoğan, S. ve Kasaba, R. (1998). Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik. (Editör: Sibel Bozdoğan ve Reşat Kasaba). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

BYEGM (2017). Performans Programı, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/xyPz6+BYEGM_2017_yili_performans_programi_09_ocak_2017_tasarim_kapakli.pdf.

Ceride-i Resmîye, Sene: 1, Numrosu: 2, Pazartesi, H. 5 Cemaziyelahir 1339, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/kanuntbmmc001/

kanuntbmmc00100006.pdf>

Cull, N. (2009). Public Diplomacy: Lessons from the Past. Los Angeles: Figueroa Press.

Çağlak, A. (2011). Milli Mücadele'de Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi. Ankara.

Çağlak, A. (2015). Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi'nin Milli Mücadele'de Oynadığı Rol. Teşkilat-ı Mahsusa'nın 100. Yılında Türk İstihbaratı, Ankara: Kripto Kitaplar, 87-134.

Dahiliye Vekâleti Merkez Teşkilât Ve Vazifeleri Hakkındaki 1624 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Ve Bu Kanuna Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun. (28 Mayıs 1933). Resmi Gazete (2412). <<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2412.pdf>>

Duman, M. (2018). "1945-1950 Döneminde Türk Dış Politikasının Propagandası Üzerine Bir Girişim: New York Haberler Bürosu", Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, (31): 204-221.

Gazeteciler Cemiyeti. (t.y.). <<http://www.gazetecilercemiyeti.org.tr/cemil-unluturk-bu-cemiyet-agirbaslidir-kararlidir-inatcidir>> (Erişim tarihi: 10 Aralık 2018).

"Gazeteciler de Cumhurbaşkanı'na bağlandı". (2018). <<https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/gazeteciler-de-cumhurbaskanina-baglandi-2511539>> (Erişim tarihi: 30 Temmuz 2019)

TBMM. (t.y.). <<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c019/b090/tbmm080190900693.pdf>>

İletişim Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2018). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.14.pdf>

İşler, E. İ. (2017). "Propagating Image of New Turkey to the West: Journal of La Turquie Kemaliste (1933-1948)", International Journal of Turcologia, 12(23): 56-78.

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü İle İlgili 2010/3 Sayılı Başbakanlık Genelgesi, (2010, 30 Ocak). Resmi Gazete (27478). <<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130.htm>> (Erişim tarihi: 17.07.2019)

Kapıcı, H. Z. (2015). "Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü'nün İstihbarat Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme", The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science, Spring, 1(33): 261-278.

Karadağ, H. (2016). Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi. Ankara: Nobel.

Kocabaşoğlu, U. (1980). Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna. Ankara: S.B.F. Basın ve Yayın Yüksekokulu Basımevi.

Koç, N. (2012). "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Radyo", Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, 8(15): 69-103.

Koloğlu, O. (1994). Havas-Reuter'den Anadolu Ajansı'na (1. Baskı b.). Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları.

Koyuncu, S. (2017). Bir İletişim Pratiği Olarak Kamu Diplomasisi: T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün Türk Kamu Diplomasisindeki Yeri. Ankara.

Kumkale, T. T. (2007). Psikolojik Savaş, İstanbul: Pegasus Yayınları.

Kurşun, Z. (1999) II. Abdülhamid Döneminde Batı Basınında İmaj Düzeltme Çabaları: Matbuat-ı Ecnebiye Müdüriyeti'nin Kurulması ve Faaliyetleri, Türk Kültür İncelemeleri Dergisi, 1 (2000): 105-118.

Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi Teşkiline Dair Kanun. (1921). TBMM Tutanak

Dergisi. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/kanuntbmmc001/kanuntbmmc00100006.pdf>

Nye, J. S. (2005). *Yumuşak Güç (1. Baskı b.)*. Ankara: Elips Kitap.

Okumuş, B. T. (2017). “Türkiye’de Modernleşme ve Propaganda: Yeni Cumhuriyet’i Tanıtmak. *La Turquie Kemaliste Dergisi (1934-1948)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kültürel İncelemeler Yüksek Lisans Programı, İstanbul.

Özcoşkun, A. R. (2018). *Cumhuriyetin Kuruluşundan Bugüne Dışişleri Bakanlığı Teşkilat Yapısı (1920-2018)*, Ankara, Türk Diplomatik Arşivi Yayınları. <http://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/yayinlar/mensuplar/ali-riza-ozcoskun.pdf>

Özkan, G.(2019). “Bir Halkla İlişkiler Çalışması Olarak Türkiye’de Düzenlenen İlk Güzellik Yarışması”, *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1): 587-606.

Öztoprak, İ. (1989). *Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Öztürk, S. (2005). *Erken Cumhuriyet Döneminde Sinema Seyir Siyaset (1. Baskı b.)*. Ankara: Elips Kitap.

Riggins, J. (1998). *A Strategic Assessment of Public Diplomacy*. USAF.

Ross, C. (2002). “Public Diplomacy Comes of Age”. *The Washington Quarterly*, 25(2): 73-83.

T.C. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü 2012 Yılı Performans Programı, Ankara, 2012, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/pKCNk+Basin-Yayin_ve_Enformasyon_Genel_Mudurlugu_2012_yili_Performans_Programi.pdf

TBMM Tutanak Dergisi. (1949). <<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c019/b090/tbmm080190900693.pdf>>

Thornburg, M. W. (1950). *Türkiye’nin Bugünkü Ekonomik Durumunun Tenkidi*. Ankara: Ziraat Bankası Matbaası.

Tuch, H. N. (1993). *Communicating With The World U.S. Public Diplomacy Overseas (2. Edition b.)*. New York N.Y.: The Institute for the Study of Diplomacy.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Bakanlığı. (2018). <<https://www.iletisim.gov.tr/turkce/kurum-hakkinda>> (Erişim tarihi:14.3.2019)

Uzun, Ç. (2014). *Dış Siyasetin Sözcülüğünden Gözcülüğüne: Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Örneği*. Ankara.

Uzun, R. ve Arsak Hasdemir, T. (2010). *Genç Türkiye Cumhuriyeti’nin Üst Yapı Kurumları: Matbuat Umum Müdürlüğü, Anadolu Ajansı ve Radyo. Cumhuriyet Döneminde İletişim, Kurumlar, Politikalar*. (Editör: Nazife Güngör). Ankara: Siyasal Kitabevi, 77-99.

Yağmurlu, A. (2012). “Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi”, *İletişim Araştırmaları*, Ankara, 5(1): 9-38.

9 Temmuz 2018 tarihli Resmi Gazete’nin 30473 3. mükerrer sayısında yayınlanan 703 sayılı “Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”. (2018). <http://213.14.3.44/20180709_1/20180709M3-1.pdf>